IPUI ONAC,

CEINTZUETAN ARQUITUCO
DITUZTEN EUSCALDUN NECAZARI,
TA GAZTE GUZIAC
RACASTE EDERRAC BEREN VICITZA ZUCENTZECO.
EMATEN DITU EUSCARAZ ARGUITARA
umé eta necazarientzat

DOÑA VICENTA ANTONIA MOGUEL
TA ELGUEZABALEC.

BILBAO—1880.
ESTABLECIMIENTO TIPO-LITOGRÁFICO DEL BETI-BAT, Á CARGO DE C. PEREZ,
CALLE DE LA PELOTA, NÚM. 2, PRINCIPAL.

DON VICTOR MUNIBE

TA ARANGUREN-GORI,

Osasuna, paquea, ta urte luceac.

Nere Zaldunchoa: Artu ditudan ezquero gogoac arguitará emateco «Ipui onén» liburucho bat, erabaqui bear nuan nori bere esquintza eguin. Buruari neque gogor ta gogaitcarriric eman gabé, nori asmatzen, zu izan bear ciñan, nic autu bear nuena. Ipuioc ateranai, ditut gaztecho, ta necazarientzat, edo Vizcaian esan oi dan becela, nequezaleentzat. Zure urte laburrac gaztechoen artean ipintzen zaituzte. Nai banuaguertu zure andiquitasuna jatorriz, ta zure Asaba jaunen arguitasuna goi goi ipiñi, erraz izango nuque aitatzeaz bacarric Munibeac, Idiaquezac, Ugarteac, Arancibiac, Sasiolac, Arizagac, Arangurenac, Alabac, ta onelaco beste icen eder ezagutuac non nai. Zure Asaben artean arquituco nituque Loiolacoac ere, ta alcartzen, ta

odoltzen cerala lurreco lau alde, ta ceruan ere ezagutua dan San Ignaciorequin. Au ala da; baña itz alperrac dira onelacoac zuretzat. Necazari baten semecho bati eguingo diozu zuc agur ain gozoa, nola Erregue batenari, ta orobat da zuretzat abarcadun mutilchoa nola, zapata bichituz estalia.

Badaquit jatorriz becela dacartzula necazariei asco nai izatea, ta arpegui gozatsua eracustea. Ezaguta zutenac icen oneco zure Aita-Aita Jaun D. Javier María Munibe ta Idiaquez-co, ez daucate azturic bere lautasuna necazari gucientzat; nola ematen cioen escua estu estu, ta laztantasunez baserritarrai. ¡Cembat bere errenteroc esan oi zuten, ez degu iñor, gure nagusiac baño agur gozoagoric eguiten digunic! Bere atseguin gucia zan jaquitea ondo vice cira'la bere errenteroac, ta gogoan cerabillen, oen icerdiac diru guciac baño gueiagora igoten zuela. Onegatic zuten ain maite, ta ez zuen guchiago irabaci alde onetatic bere icen ona zabaltzeco, bere jaquituria, ta beste doai andietatic baño.

Berriz zure Aita jaun, ta nere onguille D. Antonio Maria Munibecoc bularretic becela dacar necazarien maitetasuna. Cein sarri enzun oi dan Marquinan, ta bere inguruetan, Conde Peñafloridacoac baserritarrai eguiten dioen, «agur ederra!» Besteric? ez da vici bere vorondatéz, ta auquera osóz baserritar eguinda becela? Bai: Erri andietaco ospé, iscambilla, ta cateatasunac baño naiago du Munibeco Jauregui baserrituan lauqui egunac igarotzea. andiusaiac alde batera largaric, ó nere zaldunchoa! jostatzen da zurequin, ta zure arreba, tara bere alaba biquiequin; jolasez becela, aguiraca, muquertasun, ta cigor gabe eracasten dizutela iracurten, ta izcribitzen. Cein icusteco ederra acitegui, ta icaslecu eguinda Munibeco Echea, ta zure arrebacho Maria Pilar, ta Maria Carmengo Amandrearen aldamenean berai ditzaizquen escu-bearretan.

Berriz ¿nolacoa zure poza ecustean chalchoac jostatzen zelaian, izutu ta gogaitic eguin gabe enzuten dituzunean idi. ta beien orroac? ¿Bildotsac dabiltzanean parlanzuan, nolaco farra gozoac? Zoacenean gaztañadietara, ta arquitzean perrechicuac ¿nolaco pozarequin ez zoaz Aita jaunari esatera, topatu ditut «urdin» eder bat, ta «urrich» bi bareac jan gabeac? Au bai dala vicitza categabe, ta erri andietaco lotutasun, edo labañqueriaric ez duena!

Orain bada, zu cera guciz Ipui zalea. Aua zabalia enzuten egoten cera aspertu gabe Aita jaunac contatzen dizquitzunean. Leiatzen cera zeu ere buruz icasten, ta besteai guero contatzen Berriz euzquera eguiten dezu, dala Guiputzen; dala Vizcaitarren guisan. Gucira zaude eguiña. Beraz alde gucietatic zor nizun zuri luburu onen esqúintza, edo presente labur au. Arquituco dezu canta gaitzat catu eizariaren Ipui zortzicoan berariz ipiñia. Badezu norc zortzico berri bat soñuan atera, ta iruntzen bacera cere arreba gaztecho aitatu ditudanequin, cein ederqui irtengo duen catuaren zortzicoác. Aita jaunac biolinarequin laguntzen dizutela! Arzazu bada nere vorondate onaren aguermena, ta gueldítzen da zure aguindura, zure escuchoai muñ eguin naiz.

VICENTA ANTONIA MOGUÉL TA
ELGUEZABAL.

IRACURLE EUSCALDUNARI.

Badaquit, enzunas beste gabe, nescach gazte baten icena dagoala ichatsiric liburucho onen aurquean, jardungo dutela siñuca ez guchic, diotela beren artean, iñoren lumáz janci nai duela bela chiquiac; au da, besten bearrac artu nai ditudala neretzat: ez dago quiola nescacha bati bururic ausitzea liburuguiñen: asco duela gorua. naiz jostorratza zucen erabiltzea. ¿Nola nic siniserazocodiet ascori, eusqueratu ditudala erdaldun jaquitunac arguiratu dituzten Ipuiac? ¿Nolaco arrotasuna berriz latiñezco itzcuntzarequin liburu onen asmoa aguertzea? Orretaraco bear litzaque jaquitea Eusquera, Gaztelania, eta Latinezco iru izcuntzac. Cein gauza sinisgaitza nescacha batogan!

Naiz sinistu, naiz ez, esan bear det, gaztechoa nintzala iracurri ta azaldu oi nituela Fedroren latiñezco Ipuiac; artu oi nuela atseguin guciz andia enzunaz Chacur, Otso, Aiceri, Ollar, Abere, Lauoñeco, ta Egaztien itzqueta alcarren artecoac. Zortzi urte nitu nean ecusiric nere neba, edoanaia icasten asi zala gure Osabarequin Latiñezco izquerea, jarri citzatan buruan icasi bear nuela nic ere. Ala, buruari neque gogorric eman gabe, loari bere. orduac emanda, ta cigor zaurigarriaren beldurric ez nuela, jolasez becela, irten nuen nere asmoarequin, Virgilioren itzneurtu, ta apaindue-

tan gozatzen nintzala. Edoceñec daqui Esoporen Ipui latiñéz, ta itz lotu gabeetan daudenac, errazagoac dirala aditzen, Fedro, ta Virgilioren itz lotuac baño.

Umeago nintzanean berriz enzun oi nituen, zoro zororic, ta pozez erotuta, atso ipuiac. Sinisten nituen eguia andi batzuec becela, «Peru, ta Mariaren» ipui farragarri; ta sustrai gabeac: enzunac enzunda ere, aspertu ecin nintzan; ta paquetric ematen ez nien atso gaissoai berriz ta berriz esateco alaco ipuiac. Au da aur gucien gaitza, edo zorasuna. Orain bada, ¿ondoric, ta ondorengo oric ez cecarten ipui eroac ambat atseguin ematen bacidaten, nere, adinaren argutabarretan sartu baño lecenago, cembat eztituco ez zan nere biotza iracurri nituenean guerora ipui onac? Lenengoan enzuten nituen algaraz, ta pozez Aiceriaren asmo, gaiztaqueria, ta asco jaquiñac; bere berriqueta, ta jardunac. Baña azquenean iracurriric ipuiaren ateraquizun, ta ondoren ederra, ta nencusanean, oscol, edo azal zatarra ausiric, barruan cegoan mami gozoa, oroitzen ninzan erle dontsuaz, ceñec lora, eder ez diradenetatic ere, atera oi duen eztia, ta eguin guero erlauncean abarasca, edo abao aurchoen ezpañac gozatzen dituztenac.

Deritzat enzuten nagoala mutilcho, nescachacho, ta necazari ascoren farra, ta algará gozoac iracurri, edo aituaz Ipui oec; ta nola gueroenean issildu ta arritutu becela gueldituco diran Ipuiaren ondoren adigarriac ecusiric. ¿Norc esan cezaquean, esango dute, certara jo bear zuten Ipui farra eraguitecoac? ¿Cein ederqui adierazoten duten estalqui ederren azpian, andiquiac, chiquiquiac, ta jaquintsuac berac icasi bear dituzten, onac izateco, videac!

Esan oi dute erô erôric necazari batzuec, anciñaco egunetan itzquetan cequitela chacur, catu, aiceri, otso, ardi, ta ipuietan ateratzen dirán abere, naiz egaztiac. Baña guchi' dirá ain eroac. Laster

igarrico dioa adarchoetan dagoala fruta; ta oni oratu leiar zaiola, adarchoa baztertuta. Azquenerونz dauden Ipui itz neurtuco, edo versodunac, ez dirá nereac, ta bai nere Osaba cerbait ezagunari artuac.

Aitu diot ondo daquian bati, Ipui oec izango dirala gueiz onac aztuerazotzeco Necazarien echeetatic Ipui oquer, ta zatarrac, nola sagar edarrac, ta diru berdiñean saltzen daudenean, baztertu ta saldu ecinda guelditzen diran sagar miñ ta motelac. ¿Norc chori guereci chatarrai beguiratzen dioe dauzcanean escubatera guereci ampollac?

Deritzat ez dala aztutzeco contua Euscararen edertasuna, abere, gana lu, ta egaztien icenetan. Ez dirá nasqui icen uts nola naico, ta naiaz beste gabe asmatuac Erdaldunic gueienen guisacoac Goacen ecustera cer esan nai duen icen bacoitzac, isildu diteceu Euscarari gaizqui beguiratzen dioenac, ia erderatuco ditut.

«Aiz-eria». Raposo. Ayre pestifero ó maligno.

«Su-guea». Culebra. Sin fuego, ó el frio.

Cein ederqui esan zan «Frigidus.... latet anguis in herba».

«Musquerra». Lagarto. El esquivo de «musu oquerra».

«Otsoa, Oitsoa». Lobo. El de los altos, ó montañés.

«Artza». Oso. El de mucha ó gran garra.

«Cata-motza». Tigre basto. Gato sério ó respetable.

«Zacurra». Perro grande. De fuerte latido.

«Chacurra». Perro menor. Ladradorcillo.

Ez da orobat «zauca», nola «chauca» eguitea: lenengoa da, audiena; bigarrena, chiquiena. Zacurrac esan nai du «zaucorra», ladrador, ó «zauca» urrean duena.

«Basaurdea». Jabalí. Puerco montés.

«Oi-loa». Gallina. Sueño en alto.

«Oillarra». Gallo. El macho de las gallinas.

«Catua». Gato. El de las cadenas, ó humeado.
«Ardia». Oveja. Pastador de yerba.
«Auntza». Cabra. Boca fétida, ó malhechora.
«Aquerra». Cabrón. Boca torcida, ó mala.
«Erlea». Aveja. Poblador, ó hacedor de pueblo, de «Erri-eguillea».
«Erbia». Liebre. Doble cojera, de «erren-bi».
«Luquia». Raposo. El encavernado, ó enterrado en cueva.
«Mozoilloa». Mochuelo. Gallina séria, ó mocha: la voz «motza» es equívoca.
«Ontza». Buho. Todo bueno, ó que no daña.
«Ep-erra». Perdiz. De hermoso corte, ó tal vez «zarpa hermosa», de «erpe-ederra».
«Galeperra». Codorniz. Perdiz de los trigales.
«Ollagorra». Becada. Gallina sorda.
«Mingorra». Becacin. De lengua muda.
«Mirua». Milano. Hila delgado... astuto.
«Gabilaia». Gabilan. Vuela buscando, de «egabilla».
«Astoa». Asno. De paso lento, de «asti-doa».
«Zaldia». Caballo. El aficionado al grano, ó el fuerte.
«Zamaria». Cabalgadura. Cargador.
«Cecena». Toro. El erguido.
«Beeia». Baca. Cabiz bajo, ó la abajada.
«Iguela». Rana. Nadador.
«Ugarasiua». Rana. Nadador vocinglero.
«Erroia, Belia». Cuervos. De lo alto y bajo.
Belá mota bi dirá, batá beti goietan dabillená inoiz sorobeetara jetsi gabe, ta bestea jetsi oi dana. Lenbicicoai deitzen zaizte «Erroiac», bigarrenai «Beleac». Ala dira ezagunac icenequin Vizcaian.
«Zapoa». Sapo. El zambo, ancho, ó aplastado. De aqui «zapaldu».
¿Cer gueiago esan diteque, zorri, arcacusu, ta chimicha citalac ere badituzte ¡cen azaldariac?
«Zorria». Piojo. Deuda, ó tributo. Lo es de nuestra miserable naturaleza.

«Arcacutsua». Gulga. Insecto ensuciador.
«Chimicha«. Chinche. Pelliscador.
Ez ciran oec igarotzecoac Ipuien liburuan.

Largatzen ditut azaldatu gabe beste icen asco. Au berau guertatzen da belarretan. Nere Osaba jaun, ta besteequin ere leiatu, edo dentatu naiz onelaco icenazaldatze, edo erdera usaian, «ethimologietan». ¿Obe ez ote da, emacumea, banaiz ere, igarotzea orduac onetan cer «janci-berri» dan gora ta beera aitatzen baño? Jaquiteac ez du eragozten virtute andi batera igotzeco. Santa Florentina, Santa Paula, Santa Brigida, ta beste Santa batzuec, emanac ciran liburuetara, Baciaquien latin ez ece, gueigago ere: ez, eguiaz, egaatzeco arrotasunez, ta jaquin nai utsez, ta bai videac artzeco Jaungoicoagana. Arbezate bada Euscaldunac, nescacha gazte baten emaitza, edo presente au. Gauza onic badago, esandezatela iñorena dala, ez nerea; oquerric badacuste egotzi nere gañera; berdin arteac ez du emango sagarric. Agur onembesterequin.

IPUI I.ª

OTSOA, TA BILDOTSA.

Otsoa ta Bildotsa elducirán bacoítza bère aldetic Ibai batera ura edateco asmóz. Otsoa asizan edaten goico āldetic, ta bildotsa uráz beetic. Otsoac ecusiric asizala ura edaten diotsa. ¿Cergatic loitudidazu urá ni edaten nengoan artean? Bildotsac eranzun cion paquéz: ¿Nola diozu ori, zure aldetic badator Ibaico urá ni nagoan beeco alderá? Otso gaiztoac ez enzuna eguinic Bildotsaren arrazoi eder, issilgarriari, esatendio: ¿Cergatic lotsa galtzen didazu? Cergatic niri gaizqui esan? Ori da nagusiago bati videgabe andia eguitea. Bildotsac diotsa: Ezdizut nic lotsaric galdu, ez gaizquiric esan. Orduan becoqui chimurtu, ta beguirada aserratu batequin esatendio otsoac, sei illa bete dira zure gurasoac eguinzidala beste onembeste. ¿Nola izanditeque ori, diotsa bildotsac, gueroago jaioa banaiz? ¿Ceri ta certara dator ori asmatzea? Dan bezela dala, zuc galdudidazu nere lárteguiá belarra janás, esatendio otsoac. Bildotsac berriz. ¿Nola orí ere, ortzac irten ezbadidate? Nola jan belarra oy uts ta samurrequin? Ez ceducanean otsoac cer

ereanzun arrazoi ain arguiei, estalquiac quenduric, diotsa, berrichu citala, ezdaquit cer esan; bai ordea e ragui zalea naizala, zure araguiá biguñ ta samuara dala, ta zureaarequin apaldu beardedala: au rsanda, arrapatu, ta sabeleratu zuen.

Ipui onec esan naidu, gaizto asmatzallen artean eguiac ez duela lecuric; indarrác bacarric aguintzen duela. ¿Cembat onelaco otso? Asco dira biotz gogorrecoac: diru goseac darabiltza aitzaquia, ta esesio billa, edateco necazari argalaren odol, edo bearra. Onegatic

Eguia iduquizazu gauza alpertzat
Gaizto asmodun, ta asco jaquiñentzat.

IPUI II.

ZACURRÁ, TA ARDIÁ.

Zacur batec escatu cion asmo gaiztóz ta guezurrez ardi gaisso bati ogui zati bat, esanáz, berac lenago prestatuciola. Ucatz encion eguiaz ardi indar gabeac, esaten ciola, ¿noiz ta non emancinidan niri zuc ogui gauzaric? Jaiquizan auci gogor bat. Aguertu cirán bata tabestea aguintari baten aurrera. Zacurrác esatendu, nic on eguingodet nere esana siniste osoa emanbear zaien gende prestu, ta daquienequin igaro zana. Aguintariac dio, ondo itzeguindezu, zacur erritarra. Zucenduzan au issilchoric billatzera testigu, edo aguiritzalletzat otsoa, arranoa ta mirua, oequin, alcar aituric, joanzan aguintariaren aurrera, ta diotsa zacurrac, Ona emen aitzaquia gabeco, ta lotsa andico testiguac: oec daquite cer igarodan. Esan dezatela. Galdetu cion lenen otsoari, eguia zan edo ez, zacurrac emanciola oguia ardiari. Bai, eranzunzuén Otsoac; neuc daquit emanciola aurréz, ta prestatzez, guero beste ambeste biurtzeco zorrez.

Arranoac esanzuen, ala da, eta ¿nola ucalezaque ardi guezurtiac? Milla birao eguingo ditut bear

bada. Irentsinazatela 'catamotzac, ala ezbada. Miruac irtenzuen esânaz, otsoac, eta arranoac eguia ciotela; ta berac cecusala, bere begui arguien aurrean prestatuciola zacur prestuac oguia ardi cital ucatzenzuenari. Ardi gaissoac cer eguin? ¡Nola arpeguia aguertu etsai bere aragui zaleen esanac guezurtatzeco? Chist bat eguitera aizartu ez zan. Orduan aguintariac emanzuen «Autu au: Zacurrac »on eguin duelaco bere esana Aguertzalle, edo »testigu zucen, ta lotsa andicoequin, ta ardiac'ecin »duelaco, guezurra diote'a aguertu. nola issil ego»tea dan bestetic aitortzea, aguintzen da biurtu »deguiola ardiac zacurrari prestatucion 'oguia; »ezagutua izandidilla Zacurra eguia zalet zat, ta Ardiac paga ditzala eguin diran costu guciac. Ez ceducan ardi gaissoac zurico errebat ere. Beldurrez ebaqui erazozuen bere illea neguaren erraia bazan ere; partilduzan artillea aguintari, zacur, Otso. Arrano, ta Miruaren artean; negu gogor bat otzez igaro bearzuela ardiac.

Ipui onec esan naidu, guizon gaizto, ascotaco, ta indartsuac billatzen dituztela beren guisaco lagunac, ta eguin calte asco argal, oben gabeco, ta itz egúiñaz gaizquiago irtengo duteenetan: larga oi dituztela larru utsean, ta gorrian berac ederqui jancitzeco. Obedala aucíric artu gabe lenengotic escatzen diotena ematea, gueroenean costu guciequin ematea baño. Ardiac eraman balu aurrera aucia beste aguintari nagusiago baten gana, ez zirán bere ille guciequin paquetuco bere etsaiac. Aragui zaleac izanic, eramango zuten mamia bera, illé ta guci. Icasi bearda Ipui onequin ebaquitzen auciac mugonez, beranduagora larga gabe. Obe da bear orduan escu atz bat ebaqui, guero escutur, gucia baña. «Auzi zalea eche ondatzallea.»

IPUI III.

CHACURRA, TA ARAGUI ZATIA

Chacur batec bere aoan aragu zati bat ceducala igaro nai izan zuen Ibai batetic bestera. Iguerian cijoala. ecusizuen uretan aoan zeraman oquela zatiaren'queriza, ta beguitandu citzaion zale benetaco araguia. Damu ematen cion ez arrapatzea; ta azturic aoan ceramanaz: murguildu edo mus eguinic uretan, dendatu zan arrapatzera. Idiqui zuen orretaraco aoa; erori citzaion aoan ceducan araguia; queriz utsari colpe eguin da, ez zuen ecer atera, ta galduzuen berea. Abiatu zan amorruz esaten ¿cerc erabilli nau gueiagoren billa? Zori gaiztoan galdu det nerea.

Ipui onec esan naidu paquean gorde bear degula garbiro deguna. Galdu oi dola vide onez dagoana, gueiegui iduqui naiz. Obe dala, esan oi dan bezela echachori, edo curroe bat escuan, arrano egatua baño: Gucia billatzea dala gucia galtzea: bacoitzac eutsi beardiola bereari, ta larga iñorenari.

IPUI IV.

LEOIA, BEIA, AUNATZA,TA ARDIA.

ESOP. FAB. IV.

Andi ta chiquien arteco partilla, ez da inoiz berdiña. Ala da esana,, ta ala izana, eracastendigun becela Ipuí eder onéc.

Beia, auntza, ta ardía alcartu ta lagunducirán bein leoí batequin eizan arrapatzen zana alcarren artean partiltzeco. Basoan cebiltzala, arrapatuzuten basauntz bat. Lau guera, esanzuten leoyez beste irurac. ta laurendu beardegu basauntz au. Gueldi. gueldi, dio leoyac. Naiz ni abere gucienburu, taNagusia: lauren bat zor zait alde onetatic: bigarren laurena ere neuri dagoquit, naizalaco sendoena:irugarrena ecin iñorc quenducodit zuec baño ariñago ebilli naizalaco, ta ni gatic izan ez balitza, igues eguingo|cizuten basauntz onec:¡laugarrenarí icutzendionac, jaquin bearcodu, izango nauela ni bere etsaya. Beldurrac issilducituen beste irurac, ta icasizuten urrengoraco ez laguntzea, ez burua bat eguitea leoy sendo ta arroarequín.

Ipui onec eracasten dioe guizon argal, mé, ta necazairei, ez burua bat eguitea beren artu emanetan berac baño andiagoequin, oec badirá arroac asco jaquin,ta oquerrac. Nequea izango da argalentzat; irabacia sendo dirudunentzat. Oec guicendu co dira necazaria argaltzendan demporan.

Laguntzat arzazu berdiña:
Andiagoa izangoda çalteguiña,
Naibadezu igo goregui,
Jetsi bearcodezu beregui.

IPUI V.

OTSOA, TA CURULLOA. (GRULLA)

Cegoan bein, sarri becela, otsoa araguia jaten, ta catigatu citzaion ezurra eztaarrian. Ito ecinic cegoala icusi zuen zorionez curulloa. Atoz ona, diotsa otsoac; lagunzaquizquit arren. Zuc dezu lepo lucea igarocodezu mocoa nere eztarriraño; ta ala aterаco didazu gatigatu zatan ezurra. Ori eguiten badidazu, ez naiz inoiz aztuco; izangon aitzatzu esquertsu ta onguiña; ezagutucodet zuri zorco dizudala nere vicitza; izango guera adisquide bioc, ta nere bearrean jartzen bacera, lagunduco dizut beti, baita eman ere bearsari, edo aloguer ona. Sinistu cituen currulloac otsoaren esquintza, nora ecean, edo ecin bestez eguin ciozcanac. Zabaldu zuan otsoac aoa: sartucion curulloac bere mocoa eztarriraño, ta atera cion ezurra. Onembesterequin gueldituzan otsoa gaitz gabe, ta osasun onean. Curulloac esatendio: Eman eguidazu nere bearsari, edo aguindu didazun aloguera. Otsoac ecusi zuenean burua sendaturic, ta irriscutic irenda, eranzuten dio. ¿Ez cera lotza niri aloguera escatzeaz? Zure vicitza egon da nere ortzetan; oec estutu banitu nic, zure lepo lucea nere aoan cegoanean, ¿cer izango zan zuzaz? Esquerrac eman zaizquidatzu nere on egui-

ña gatic. Nai izan banu, nere sabelean, ogongo ciñan orain, ta zaude, viciric nere oneguitasunez, ta urrengoan gorde ezazu burua onelaco irriscutic. Qnembesterequin issilduzeen curulloa otso esquergabeac. Au da eman cion bearsaria.

Gaiztoac ez daquite eguiten onic,
Ematen ere ez iñori esquerric.

IPUI VI.

GUIZONA, TA SUGUEA.

Neguaren erraian otz gogorren artean, izozturic ceudela bazterrac, guizon erruquior ta biotz biguñeco batec artu zuen echean suguea; palagatzen zuen aleguiñez; ematen cion eznea, ta sucaldeco zocondoa berotucidin. Eldu zan udaberria, ta nola ondo viciaz guicenduzan suguea, aci citzaion mistoa, edo venenoa, ta jaiquizan usiquitzeco guizon bere onguilleari. Aserratu citzaion oni: artuzuen maquilla bat, ta diotsa, ortican emendic; zoaz nere echetic urruti, esquer gaiztoco ori. Cer? Nic erruquiric andienarequin eman, negua ondo igarotzeco, toqui ecin obea; jangarritzat eznea, beroteguitzat sucalde bazterra, ta guicen guicen eguinda, premia igarota, gaitz eguin niri? Illco zaitut bertan bereala irteten ez badezu nere echetic. Bai berriz. Issilchoric irten bearrean gaizqui eguin naiaz damutu ta, jasotzendu burua, ateratzén du eztena, ta sartu nai cion bere onguilleari.

«Gaiztoari eguitenzaion mesedea,
Eguillearentzat da caltea.»

Ez du onec esan nai Christauac gaizqui eguingo-

duela on eguiñaz bere etsai lurrecoari. Jesu-Christoc aguintzen digu eranzuteco guc on eguiñequin gaizqui nai, edo eguindigutenai: escatzeco aita cerucoari berac gatic; maite izateco biotzez, izan gaitecen bere umeac, ecusiric nola erorten diran euri lurraren ongarriac, gaiztoen ta onen soroetara. Anciñaco esana da, «eguin ondo edoceñi, beguiratu gabe nori. Ipuiac bacarric esan nai du, nolacoac dirán gaiztó asco, cein esquer galducoac; nola ezagutzaric ez duten eguiten zaizten mesedeac gatic.

IPUI VII.

ECHECO, ETA CAMPOCO SAGUAC.

Erri-eche eder baten vici zan saguac irten zuen bein campora, jaquin nairic cer igarotzen zan celai ta basoetan. Aurquitu zuen beste sagu bat inoiz errian sartu gabea, ta basoan beti aciá. Ondo egonac alcarri emanic, diotsa campocoac, nere lagun berria, atoz nerequin nere eche, edo vici lecura. Esquerrac emanic erri saguac, jarraitu cion basotarrari. Ipiñi cion onec bazcari baso guisacoa. Aguertuciran maira aritz aleac, inchaurrac, uurrac, mispillac, chermenac, aranac, sagarrac, ta cer ez? Adisquidea, esaten dio errico saguac, janaria ugari dezu. baña gucia otza, ta sabela indartzen ez duena. Atoz orain nerequin erri barruco eche aberats, edo Jauregui eder batera. non vici, naizan nere era gucietara, ta emango dizquitzu janari gozatsuagoac, coipe ta eztia, urdai ta gazta, ya, lucaica, cecina, gozoac.... ta cer ez? Andiqui bat naiz zure aldean. Berriquetai sinistea eman da, joanzan baso sagua erricoarequin. Sartuciran eche andi baten. Echecoac darama dispensa edo jantoquirá. ta eracusten diozca an aguindu ciozcanac.

Bizarrac coipetu, ta musuac eztituric cebiltzala jaaten, orra non onic onenean sartzen zaien catu lodi ta arre bat. Echeco saguac artu zuen iguesa, gorde zuen burua zulo ezagutuetan. Basotarra icaraturic cegoan, cer eguin ez cequiala; artzen du igues videa, jarraitzendio catuac, icutzen dio cerbait atzaparraquin, baña zorionez ez zuen arrapatu. Irten zuenean catuac, biurtu zan echecoa bascoaren billa, ta arquitu zuen odola ceriola lepotic, ta beldurrez erdi illic. Esaten dio echecoac, ¿nola nic becela igues eguin ez dezu catuaren queriza ecusi orduco? Contu bada urrengoraco. Abiatzen dirá berriz jaaten; ta onic onenean enzuten da ate guiltzen otsa: igues eguinzuen laster echecoac; basocoac cegoan eltze, edo lapico coipea ceucan baten. Aizartu ecinic irtetzen, egon zan an bazterturic. Guiltzera nescacha ebilli zan batetic ta bestera gauceen billa, ta zorionez ez zan eldu basocoa cegoan oncira, ta irten zuen. Biurtuzan echecoa jantoquira, ta esaten dio basotarrari: ¿Eznizun nic esan irtetzeco, ta igues eguiteco bereala? Ni naiz soldau zar urteac igaro ditudana onelaco irriscuetan. Adisquidea, diotsa basotarrac, zuretzat janari gozoac, aberats, ta andi echecoac. Ai nere mendi laztana! Ceimbat ceran obea! Ez dezu an caturic, ez guiltzera andraric. Jatendet nere basoan eceren beldur gabe. Zaude, zaude, zu emen bizarrac coipetzen, beti aucitan becela catu, ta echecoaquin. Agur: banoa ni nere basora.

Ipui onec ¿cembat gauza on eracasten ote digu? Bacoitza paquetu bearda dui duiaz, ta duenaz. Igo nai duenac andi gaucen billa, edo lecu goratura, buruco zorabio bat da asco beajó ta vicitza galtzeco. Beldur ta quezca gabeco vicitza paquetsua obea da, betico irriscu, ta icaran egotea baño. Ez da iñoiz zorionecoa aberats, ta asco duena, paque ta atsecabaric ezta igues eguin badio. Necazari basotarraren sabela beteago dago arto, castaña, sagar, ta tupin azadunequin, andiqui bat eper, olla-

gor, ta ollanda samurrequin baño, onec osasunic edo paqueric ez du, ta arc bai.

Obe da guichi iduqui, ta paquea:
Ondasun ascoc dacar Icarea.

IPUI VIII.

ARRANOA, TA AIZERIA.

Arranoac arrapatu ciozcan bein aiceriari Iurcillo edo leiza baten ceuzcan umeac. Ecusiric aiceri asco jaquiñac eguin ecingo ciola gaitzic arranoari, jarraitu cion negarréz, ta diotsa palagúz: Egazti beste gucien Erregue cerana, erruquituzaite ni zaz; biur bear dizquidatzu nere umeac. ¡Certaraco guraso bati emango diozu onélaco atsacabea? Eranzun cion arranoac, ago issillic lapur cital ori. Cembat aldiran arrapatu diozcac olla locatuari bere chitachóac bigundu gabe gurasoaren negarrequin? Iñorc ecusi ecin au quirastu gaizto orí. Ala arranoac eraman cituen Aicericumeac bere abiara, jaten emateco arranocumeai. Aiceri ascotacoac asmatu zuen su ematea arranoaren umeac ceuden arbolari. Ecarricituen lastoa, lar igarra, ta sua. Iriciqui cituenean erregarriac, igoten zuen queac gora, jaiqui zan garra Ecusiric arranoac erre bearzutela bere umeac abia ta gucí, esatendío: Aiceri oquer ta asmaria; garaitu nauzu cere asco jaquiñarequin; itzelí eguizu sua, ta emango dizquitzut cere umeac. Ala biurtu ciozcan calte gabe,

eracasten zuela, gueiago balio duela sarri «osco jaquiñ, ta aizartua izateac, indartsu, ta sendoa izateac baño.»

«Daudenac toqui goietan»
«Eror ditezque beera:»
«Arrotu bear ez guera»
«Zori ordu onetan »

IPUIA X.

BELEA, TA AIZERIA.

Itz labañetan gueldítzen diranac,lotsatuac irtengo dute. Ona cer dion Ipuiac.

Bela batec ostu zuen bein leyo batetic gaztaia, ta eraman zuen arbola gañera.Bacecusen aiceriac,ta adurra cerion ezpañetati gaztaia jan naíaz.Cerbait ateratzeco asmoz esaten dio arbolaperic. O egezti ederra. Ez dago zure berdiñic egodunen artean. Zure belztasunac argui eguitendu. Cembat eta zarrago, ambat eta ederrago. ¿Eta nor zu baño eguiñagoríc corputz ichuran? Baciña beste chori soñulariac becelacoa, cantatuco bacendu birigarro batec beste, guciac garaituco cinituque.Arroturic bela eroa aiceri ascotaco aren erausi labañequin,eracusteco bacequíala berac ere birigarroac adiña soñua jotzen, idiqui zuen mocoa cantatzeco asmoz. Orra non erorí citzaion lurrera arrapatu, ta arbolaratu zuen gaztaia. Oztá jozuen onéc lurra, non, arrapatu zuen etorquizun aren zai cegoan aiceriac ta igues eguin cion bere leizara. Jarraitu cion beleac escatzen ciola bere gaztaia. Aiceriac oñac arinca cijoala eranzun cíon. Ez da astoenzat eztia,

ez dec tontoentzat ere gaztaia.

Ipui onec adierazo nai du, ez zaiela enzuteric eman bear itz labañ, ta astingarriai; guezurra darabiltela ezpañetan, gauden baño goratuago ipiñi nai gaituztenac itz ederrequin. Goitasun, ta alabanza zaleac damu izango dutela azquenean sinistea emanaz asco-jaquiñen berriqueta:bada.

«Itz labañetan ez eztitu:»
«Buruac goregui ez iguitu.«

IPUI X.

LEOIA, BASAURDEA, CECENA, TA ASTOA.

Arquitzen zan leoi Jauna zaarraz gañetic gaissoa, argala, ta aguinte gabea. Urreratu citzaion basaurdea, ta diotsa aserrez, ta gaitz naiz: adisquidea, ez zait aztu nola beti zure iguesi ebilli oi nintzan gaztea ciñanean: esturasun gogorretan ipini ninduzun ez guchitan, ta gogoan daducat nolaco zauria eguin cinidan, ta oñac ariñagoac izan ezpanitu aldapetan, zure sabelean egosia izango nintzan. Au esanda equincion ortz gogorrequin leoi argalari, ta larga zuen mancatuagoa. Eldu citzaion gueroago cecena, ta onéc ere eguin ciozcán epai, edo zauri andiac bere adarrequin. Aguertzen da asto bat, ta jo zuen atzeco oñequin becoquian, ta egotzi zuen lurrera. Eritu, ta ill ecinic odola alde guci tatic ceriola, dio leoiac negarréz: Ene zorigabea! Nere indar, ta osasunaren jabe ninzanean, urte guchiago nituenean, abere ta lau oñeco guciac beguiratzen cidaten lotsaz, ta beldurrez; nere aurrean egon oi ciraden buruz bera icaraz. ¿Nor aizartu nere arpeguirá beguiratzera?

Nere icenac sartzen zuen izua baso gucietan. Nere escuan cegoala chit sarri arrapatu ta irenstea, izanic ni biotz biguñeco, ta erruquiorra, largatzen nioen paquean orain banatu nautenai. Ez nuen iñor iltzen nere gogoz, ta gaitziritziz, ta bai bacarric bear bear nuena, gosea quendu ta vici izateco. Bein baño gueiagotan gorde n oen vicitza ez guchiri, beste gogorragoai eragotziric gaitzegui eguitea. Orain berriz, nacuseneau adore, ta aguinte gabe ecertaco ez naizala, dirudi, guciac alcartzen diradela ni banatu, ta eriotza gogorrera era mateco, nere icen enzute andicoa galduric guel ditzen dala; bada esango da, asto char batec egotzi zuen lurrera, ta garaitu leoi arrotzarra.

Ipui onec eracasten dioe escuarte andico guizonai, beguira deguiotela etorquizunai; ta nola beti izan bear duten erruquitsu, ta biotz biguñecoac, iñori gaitzic eguin gabe. Beldurra ta izua sartu az ezdala adisquideric eguiten, ta bai amorioz artuaz mendeco, ta beragocoac: ez dagoala lurrean oin locatu gabeco toquiric; gorá berá asco ecusten dirala: bada.

Eguin aurréz adisquideac
Premia orduetaraco:
Ez da ez ecer ateraco
Arturic beldurvideac,

IPUI XI.

ASTOA, TA CHACURCHOA.

Echeco-Jaun batec ceuzcan astoa, ta chacurchoa. Ecusten zuen astoac echeco-jaunac chacurchoari eguiten ciozcan palagu, ta ille igortzlac, ta nola alzoan arturic ematen ere ciozcan ogui biguñ, ta oquela zatichoac, ta beretzat ez cegoala baicican lasto gogor, ta noiz edo berriz escu bete arto ale. Au cer da? dio abere buru andicoac. ¿Chacur char ecertaco ezdanac, bearric eguiten ez duenac ambeste asco nai edo estimacio echeco-jauna gandic; ni berriz baztertu ta cortaturic bearrean mancatuta jan gucherequin? Dacus, nola chacurchoac eguited diozcan pozcariac echeco jaunaren bularrean aurreco oñac, ipiniric; nola zauca eguinda igoten cion beste batzuetan belaun gañera ta miazcatzen ciozcala escuac, ta arpeguia. Dio beregan: obetó artuco naute ni ere alaco pozcaria bat zuec eguiten badiozcat. Asmatu, ta eguin. Ecusi zueneco echeco nagusia era onean jartaraco, arrantza batzuec eguinda, igoten dio aurreco oñequin bularrera, ta mingañ zatarrarequin igortzi

naicion arpeguia. Astotzarraren pisuaz jo zuen bea echeco-jaunac: asi zan au deadarrez morroiai. Ecusi zutenean nagusia lurrean etzinda, ta astoaren osticopean, banatu zuten maquillaca buru andicoa, ta larga zuten erdi illic.

Ipui onec esan nai du, ez dala inoiz sartu bear bacoitzari ez dagoquion lanean. Iratzarriac, eznatuac, ta asco jaquiñac ez diranac, emango dutela atsecabe atseguiñaren ordean.

Egon bidi bacoitza bere roquian.

Izan ez daguian naiezasari ordeaz.

IPUI XII.

LEOIA, TA SAGU

Leoja lotan cegoala mendi baten erriberan, urreratu citzaiou sagu asco, ta oen arteco aízartuenac igo cíon bízcarrera. Ezagutu zuenean saguac, nor zan, ta nolaco arriscuan cegoan, escatu cion barcacioa, ta ez ceguíola arren gaitzic eguin; ez ciola bizcarrera igo gaizqui naiz. Bacequian leoiac, ez zuela ecer ateraco piztia alaco bati gaitzeguiñaz; gaizqui esango zala bazter gucietan bere atzapar portitzac eramaten bacituen sagu bat apurtzeco. Larga cion bada joaten nai zuen la^ura. Saguac diotsa, leoi prestua; esquer andiac ematén dizquitzut gaitz gabe bialtzen nazulaco. ta emen, ta non nai, egongo naiz zuri on eguiteco ecertan albadet. Egun batzuen ondoren erori zan leoia prestatu cioen laquio baten. Ecusi zuenean bere burua gatigú, ta urratu ecín cituela loturic ceuzcaten socatzarrac, asi zan orroa izugarriac ateratzen Enzun cituen orroa andiac aitatu degun saguchoac; ezagutu zuen norenac ciran, ta esturasun gogorren batean cegoala, berari on eguin cion leoia. Urreratu citzaion ecusteco cer zan; dacus gatigu; ta diotsa, nere onguille prestua, ez larritu;

neu naiz asco zu ateratzeco irriscu orretatic. Ez daducat aztuta cer zor dizudan, noiaco itza eman nizun. Saguchoac igo zuen soca edo gatigu ceduca ten locarri sendoetara. Guchica guchica urratu ci tuen ortzequin. Irten zuen leoiac calte gabe,ta esa ten dio: Zoriineco ordua, ceñean enzun nituen zu re escarioc, ta larga nizun joaten gaitzic eguin ga be. Cein prestu ta itz onecoa ceran chiquia izanda ere!

Ipui onec esan nai du chiquichoen bear izaterá etorri ditesqueala guizonic andienac, ta gaitzic eguin ecin dezaqueten ascoc on eguiu dezaquetela. Eracasten ere du, esquertsu izcten, ta ez aztutzen artudiran mesedeac.

«Dionac, ez det iñoren bearric»
«Burua daduca galduric.»

IPUI XIII.

ONTZA, TA BERE AMA.

Gaissoric cegoan baten ontza, ta sendagarriric ez cegoala beretzat lurrean, erregutu cion bere amari eguiteco santuai esquintza, edo promesac bere osasuna gatic. Amac eranzun cion, nere umea, eguingo det escatzen didazuna; baña beldur naiz, enzungo ez nautela santuac. Oroi zaite, cembat lapurreta eguin ditugun zuc, eta nic Eleiza barruetan; nola loitu ditugun aldare, edo elizmaiac.

Ipui onec esan nai du, gaitz andiac eguin dituztenen nora ececo, ecin bestezco, ta esturasunac eraguinico esquintza, ta escariac, alperrac dirala, leenago garbitzen ezbada biotza. Santuac bere alde, edo bando iduqui nai dituenac, mugonéz, edo leenaz irabaci bear dituela; osasun egunetan atseguin eman bear dioela, estura ordu ta gaissotasunean adisquide onguilletzat iduqui nai dituenac.

«Santuei ondo esrn
Ta leenaz beren adisquide izan.

IPUI XIV.

ENADEA, TA BESTE CHORIAC.

Enadea, ta chorítegui mota ascotaco bat ceuden beguira necazari batzuei lino acia ereiten ceudela soroetan. Diotse enadeac: Nere lagunac, ez vide daquizute certan ari diraden erella oec; bada zaute beldur gabe. Ereingo dute lino-acia lurra achurtu, ta cimaurturic. Lino belarra aci, ta igartu didinean, gabicotu, charranchatu, ezpatatu, apaindu, gorutu, ta arituta, eguingo dituzte gu arrapatzeco sareac. Mugonez oroitu bear guerade: beràndu dator sendagarria, gaitzac indarrac artzen baditu.

Arzazute nere gorde videa. Goacen gueioc bat batean soroetara, acia lurrera bota. ta achurlari oec alde eguiten dutenean, jango degu ezarri duten acia; jaioco ez da lino-belarric; eguingo ere ecin dute sareric. Ala gordeco dituguu gueren buruoc. ¿Cembat chori chori oto dirá sareetan? Beste chori bildu ciranac farra eguiten cioten galanqui, ta esaten dioe: ¿Enada ganza ez, beldurti, icaracor' ta biotz gabea, atorquizun urrutico, ta bear bada inoiz izango ez diranac, emango dizute ambeste

larritasun? Ondo buru zalea cera. Eguizu nai dezuna; berdin ez diogu guc gueren buruai orrelaco lorric eman nai. Ez? diotse enadeac, gogoango dezute noiz edo noiz. Or compon. Ecin nic bacarric jan nezaque erein duten acia: igues eguingo det soro, ta landetatic echeetara. Eguingo ditut abe arteetan nere abiac; acico ditut umeac; eracatsico dioet non vici. Urrengo urtean cebillela enadea ibai batean goitic beera, ta beetic gora egaa, ecusi cituen alboco soroetan chori asco sareetan sarturic indarca irten nai, ta irten ecinda. Chori oen artecoac ciran ormachori, edo curroiac pinchoe, chirrisquilla, amillots, chepech, birigarro, zozo, bulargorri ta esquillasotzarrac. Ecusi ciradenean ala catigú, ta an cebillela enadea catea gabe, esaten zuten negarrez: ¡Ai sinistu baguiño enadeari! Igarri cion cer guerta citequean. Eguin baguendu orren esana, ez guiñaden ecusico gaur esturasun onetan. Galduac guera bada, leenaz gorde videac artu ez guinituelaco.

Ipui onec esan nai digu, ez degula izan bear buruirichicoac; artu bear dirala jaquintsuen zucenvide, edo conseju onac; ezpaere gogoango degula noiz edo noiz, ta eguingo degula negar catea, ta sare chaarrac urratu ecin dituguneann:

Izan bada aurrez beguiratua,
Etorri ez dadin guero damua.

Hasta aquí se han sacado las fábulas más acomodadas á la capacidad y génio de los niños, y vulgo labrador, del Libro I.° de Esopo. Las siguientes se hallan en el Libro II.°

IPUI XV.

LAPURRA, TA ECHE-CHACURRA.

Lapur bat cebillen gaváz gauza asco ostutzen, ta eldu zan aberats baten echera. Irten cion atarira zacur ora andi ta eche zai egoten zanac, ta diotza: ¿Cer dacartzu ona calteguin gaizto orrec? Eranzun cion lapurrac: Ago issillic, to ogui zati bat, ta ez eguic zaucaric, ez usiqui ere niri. Diotsa zacurrac, ¿ematen didazu ogui au ondo naiz, edo zure estalguilla izan nadin? Eranzuten dio lapurrac, ematen dizut issill-saritzat, zuc salatu gabe sartu nadin echean, ta eramateco zuc bear ez dituzun diru; ta beste gauzac. Baña diotsa zacurrac, ¿norc emango dít niri vici naizan arteco oguia iltzen badidazu nere jabea, edo eramaten badiozcatzu dauzcan diru' ta beste ondasunac? ¿Nai cenuque oraingo ogui pusca bate gatic galdu dezadan vicitza gucico oguia? ¿Emango ciniquet zuc guero bear dedana? ¿Ez dezu erruquiric guizonentzat, biotz gogorraren jabea cera oenzat', ta izango ote cerá biguñagó neretzat? Ez diot nic oguia ematen didanari dollorqueria, ta issil-saltzeeric eguin nai; eta bai gorde berá ta echeco gauzaac. Ala bada zoaz laster etorri

cerán videetatic, nai ezbadezu nic emen nere ortzequin zu apurtzea. Ez da nere eztarritic lapur oguiric igaroco.

Ipui onec adierazo naí du, ez dala inoiz lapurren estalguille izan bear. Morroi, ta mirabeac gorde bear dituztela contuz echeco gauzac, ta ez eche lapur ízan, ez eche lapurrei lagundu. Oguia ematen duenai zor zaiola leialtadea, ta bearra eguitea.

«Eracasten digu chacurrac»
«Ez estaltzea lapurrac

IPUI XVI

EIZA-CHACURRA, TA BERE JABEA.

Eizari batec ceucan erbi-chacur, gaztea izan zan artean lagundu ciona guciz ondo bere eizan. Zaartu astundu, ta ortzgabetu zan chacur gaissoa. Gucenaz ere arrapatu zuen erbi bat, au lotan cegoala. Baña nola ortzac erori citzaicon, eguinalac eguinda ere, ecin iduqui izan zuen erbia, ta indarca cebiltzala igues eguin cion. Bere jabe eizariari aserratu citzaion aguitz, ta aguiraca gogorrez diotsa: Chacur zarra, certaco zaitut nic nere echean, oguia alperric jateco baicic? Ez cera ecertaco gauza. Esaten da, eranzun ciola ederqui chacur gaissoac: Jauna, urte ascoac zartu naute, ta dacusan becela, ez zait ortzic ere guelditu. Noiz bait, nere urte loratuetan bear eguin nion; nere videz ill cituen erbi asco. Orduan esan oi zuen arro arroric, ez ceducala iñorc berorrec becelaco erbi-chacurric. Diru asco gatic ere ez ninduen salduco. Berriz orain zapaltzen nau aguiraca: ematen didan oguia, dá damuz, ta vorondate gaiztoz; poztuco litzaque illic banengo; ¿Cer eguin dezaquet bada zartu banaiz? ¿Nola nic urteac atzeratu, ta indar berriac artu?

Oroi bidi nere gaztetasuneco eguicariaquin; erruquitu bidi nere ecina gatic; oba nuque len becelaco oñac ta ortzac banitu; bada biotza lengoa det.

Ipui onec eracasten du arguiró, gazte egunetan bearguiña izandanari, ez zaiola eracutsi bear muquertasunic, guerora zartzan egon baño besteric ecin duenean. Echeco buruac artu bear dituztela ondó, ta erruquiz morroi, ta mirabé, zaartu artean bearguiñac izan diranac, ez bota campora ateric ate oguia billatvera. Eta arrazoi gueiagorequin umeac bear diotela lotsea gorde, amorioz itz eguin, arpegui oná eracutsi, ta laztantasunez beguiratu guraso zaar bearric ecin dutenai.

Zaar necatuei ondo beguiratu;
Bear eguiñac ondo saristatu.

IPUI XVII.

ERBIAC, TA IGUELAC.

Eguin zuten bein erbiac beren artean batzar, edo bilcuia, ta igaro cituzten itz oec: ¿Cer da guri guertatzen zaiguna? Egun on bat ez daucagu: beti vici guera quezca gogorrean etsaiz inguraturic. Chacur ta guizonac gure billa dabiltza, ala basoetan, nola soro, ta ibarretan. Gorde naiagatic buruac otatza, guisasti, ta toquiric ezcutuenetan, arquitzen gaituzte chacurrac oñatzetatic. Jesten baguera garitzetara, ecin jan degu ecer beldur gabe. Gaveraco ere baditugu basochacurrac, aiceriacta oec dirá eizariric gaiztoenac. ¿Cembat gure la, gun erori dirá chacur, ta aicerien ortzetan? ¿Cembat beingoan iltzen dituzte guizonac erremienta suguiñequin? Au ez da vici izatea, baicican beti icaraz eriotzaren atzaparretan ibiltzea. Obe ditugu bota gueren buruac ibai batera, ito uretan, ta quendu betico larritasunac. Erabaqui zuten ala eguitea, ta joan cirán ibai bateco egui, edo ondora. Dacuste uste gabe, nola an arquitzen zan igueltegui bat, gucia icaraturic, banatu, ta bota cituz-

ten beren buruac uretara. Orduan esan cioen beste lagunei erbi batec. Ez guera bacarric gu beldurrean vici gueranac. Badira bai gu baño ere beldurtiagoac. Ona nola gu ecusi ta beste gabe igues eguin, ta bota dituzten buruac ibaira iguel charrac. Ez degu ernegatu bear; etorrico aldira egun paquetsuagoac guretzat; gaitzac dituzte beren mugac, ta aldiac, Goacen bada lengo lecuetara, ta vici gaitean nola al egun obeagoen zai, ala eguin zuten.

Ipui onec arguitzen ditu guizon, ta andra ernegari, irritu, ta paque guchicoac, ta beren buru, ta vicitzaco atsecabeai gaitziritziric, eriotza billa dabiltzanac. Ez dirá egun guciac berdiñac; gaur lecu beetuan dagoana, egon diteque egun gachiren barruan, goraturic: ta negu gogorrac ecarri oi du udaberri ederra. Jarri gaitean Jangoicoaren escuetan.

Aurpegui eman bear diogu gaitzari,
Beguiratuta etorrico dan onari.

IPUI XVIII.

OTSOA, TA IRUDIA.

Cebillela otsoa basoan, arquitu zuen irudi, ichura uts, edo imajiña bat. Artu, ta egonzan goi ta be beguirá, ta dioe esan zuela, ¡O cein ederra cerán! baña ez dezu cenzu, ez garuñic.

Ipui onec lotsatu bear ditu edertasun utsean biotza ipiniric daucatenac. Eder adingabeco, ta argui laburrecoa da cenzunic ez duen irudi uts baten guisacoa.

Edertasuna da egun laburrecoa:
Saquituria vicitza guciracoa.

IPUI XIA

EULIA, ETA MANDOA.

Mando batec ceramala burdia jarri citzaion burtolean euli, gogaitgarria, ta diotsa: Mando zatar ta astuna, abill ariñago; bestela nere eztenarequin odoldu ta pizcortuco aut. Aserratu citzaion mandoari Euli cital batec ain arro itz eguin bearraz. Eranzun cion bada: ¡ó piztia cital, quiratstu, ta gogaitgarria! Ecin gaitzic eguingo diat: ala ere, ez cidac ardura andiric ematen ire ezten chaarrac ateratzen bacidac odol apur bat. Nere gañean dijoan mandazai onen zigorrac beldurrago eguiten naitziac. Onen cigorrada, ta ugal orapillotuac ematen diztan zartadac, atera oidizquite zambro andiac. Au bai dala beldurgarria.

Ipuiac eracasten dioe andiquiai badutela cer beldur izan nondic edo andic.

«Chiquiac dira noiz bait arrotzen:
Ta andiac dute ernegatzen.»

IPUI XX.

EULIA, TA CHINDURRIA.

Euliac, ta chindurriac cerabilten auci gogor bat, nor otezan ederrago. Euliac bere alde edo ban loraco cioan; Zuc, chindurri ichusia, ecin burua nerequin berdinddu dezaquezu. Non nai, ta noiz nai gauza gucietan aurreratzen naitzatzu, Ardi, edo Idi bat iltzen badute, neu naiz lenengo jaten diodana nai dedana. Nabill erreguén buru, ta maietan. Ló eguiteco dauzcat auquera osoan ooric bigu ñenac. Nai dedanean, eguraldi otzetan, noa su cadera ta an berotzen naiz. Eguzquitara irten na badet, norc eragotzi? Ni nabill, edo lurean oñez edo aidean egaa, nai dedan becela. Zu berriz bet, arrastaca. ¡A izurri citala! diotsa chindurriac ¿Cerda ansi zu egotea Erreguen buru, ta maietnal ló eguitea oe biguñetan, berdin iñorc ecusi nai ez bazaitu? bacera gucientzat gogaitgarria? Eguraldi biguñaquin bazabilza bai egaa: cerbait badirudizu bero aldietan.: Negua datorrenean quiltzen cera, ez zoaz maico ogui apurrac biltzerr: ezcutatzen cera toqui illunetan, ta iñorc ezdu zure berriric,

ez daqui vici ceran edo ez; ecin arpeguiric eman diozu elur apur bati: ¿ta au da zorionecoa izatea? Ni vici naiz udaan atseguin osoan, ta non nai det cer jan. Neguraco prestatzen naiz bear eguiñaz, nere bizcarrean daramadala ogui zorroa, edo gari ale neu baño astunagoa, ez zu becela alperreriara emanda negu gucian barau eguiten, cer jan ez dezula ceure bacartadean. Otzic andienetan, elurrác lur gucia estaldua gatic; daucat nere echea lurraren azpian bere gari guelarequin. Aicere, erbi, zozo, birigarro, ta ambeste egazti goseac argalduric, otzac igaroric dabiltzanean, ni ez naiz ez otzaren, ez gosearen beldur. Guizon guciac naucate bearguintzat, ta esan oi dute, icasi bear dala chindurrietatic bearguiñ, ta contuzcoa izaten, ta prestatu bear dala cer jan bearric ecin dan egunetaraco.

Ipui onec eracasten digu, ez buru zaleguiac izaten, ez arrotzen guere gaucequin. Esana ta anciñacoa da, bacoitza vici duela bere zoroac.

Bacoitzac bere burua goratzea
Da bere burua ondo ez ezagut zea,

IPUI XXI.

OTSOA, AICERIA, TA CHIMUA.

Auci bat jaiquizan otso, ta aiceriaren artean. Otsoac egoiten cion, arrapatu ciola berac jateco ceucan bildotsa. Aiceriac ucatzen zuen. ¿Norc erabaqui znuen errierta, edo ez da bai da au? Billatu zuten orretaraco chimua; enzun cituen onec bataren, ta bestearen esan, ta aguiriac. Ez cecarten testigu, edo ecuslaric. Eseri zan bada chimua aul quian, ta eman zuen epai, edo sentencia au. Bioc cerate lapur ezagunac: ta iñorc ez daqui nor dan guezurti, ta gaiztoena, Ez du otsoac ecarri bere esanáren aguiri edo probanzaric; bere esan utsa ez da asco sinistua izateco, ta legue zucenetan ez zaio sinisteric ematen lapur jaquiñari. Bestetic aiceriac ucatuco zuen ostu balu ere. Ala, zaudete caquean, ta onembesterequin bucatu bidi auci au, çada bioc gueldítzen cerate burua garbitu gabe, da zaio gaiztoan.

Ipui onec dio, guezurti, ta lapurrac ez dutela izan bear sinistuac. Gaiztaguintza, ta oquer quizunetan artua, dala gaiztaguiñ, ta oquertzat ezagutua. Guizoneguia zale ta bestetic zucenac gucia daucatele eguinda sinistuac izateco.

Guizon gaizto, ta lapurra.
Guci gucia guezurrá.

IPUI XXII

ERBIÑUDEA
GUIZONA, TA OGUI-GAZTAIA.
(MUSTELA)

Ogui-gaztaiac eguiten ciozcan guizon bati calte andiac echean sartuta, itoaz ollo ta usoac, ta janaz arrautzac. Ipiñi cion laquio edo gatigugarri bat, ta erori zan bertan. Arqnitu zuen guizonac atseguin osoz oñetic catigatua, ta diotsa, ¡O calteguiñ citala! Erori aiz gueroenean. Aspaldico egunetan ondo vici izan aiz nere ollo ta usoaquin. Eranzun cion buruz bera edo humilqui ogui-gaztaiac. Nere jauna, ori eguia da; baña oroi bidi naizala saguzale, ta arrapatzallea; garbitu diodala echea piztia zital oetatic. Ni nabillen lecuan ez da catu bearric. Cembat on, ta mesede izan du nic itoaz ambeste sagu ta arratoi andi? Aurreratu ditu guchienez anega bi gari, lau anega artoale, arroa erdi urdai, aitatu gabe sagar, castaña, gaztae, ta gozotan arrapatu, ta irentsi oi dituztenac. Contuac alcartzen baditugu, gaitz baño mesede gueiago eguin diot. Ez nagui bada banatu, ez arren ill. Ematen diot itza, ez diodala gueiaco arrapatuco

ollo, ez uso, ez arrautzaric, ta gueldituco naízala berorren echean catu orde, ecer costagabe. Eranzun zion guizonac; ederqui itzeguiten dec: letradu bearric ez dec; baña baciaquiat, ez aizala ebilli nere ona gatic saguac arrapatzen, ta bai ere sabelaren asco naiz. Certaraco ciatubat vorondate on gabeco on artuac? Norc sinistu ire itz labañ, ta berriquetaí. Estuac erasoten dizquic; laster aztuco zaizquíc, olla toquian burua bacarric ecusten badec. Ala, ill bear dec; bestela betico beldurrean vicico dituc, nere ollo, ta uso gueldítu diranac:

Ipui ederra gaiztaguiñai sinistea ez emateco. Estuac edocer erasotzen du. Vorondatea oná ez badago. biotz caltétua duena, laster biurtuco da edocein gaizqui eguitera. Echeetan aci oi dirán aiceriac ez dioe ortzic egozten Olloai echecóen aurrean; baña ezcutuan bai.

Calteguiñac beti caltea.
Gaiztoa bada vorondatea.

IPUIA XIII.

IGUELA, ETA IDIA.

Iguelac ecusi zuen bein idi bat gucia loditu, ta guicen guicen eguinda, cebillela zelaico larrean;ta beguitandu citzaion bera ere aci ta guicendu citequeala idi ura becela bere azal, ta larro cimurra betetzen bazuen nola bait. Asi zan bada puztu, ta aicez arrotzen bere larrua. ta jarricitzaion buruan aci zala asco ta galdetu cioen bere umeai, idia beste ote zan? Eranzuten dioe ezetz guchiagoaz ere, Puztuago eguin zan berriz pussiga bat balitz becela. Puzca, ta indarca cebillela, orra non eztanda, edo ler eguin zuen larrua etenda.

Ipui onec eracusten digu, ez degula arrotu bear andiago, ederrago, ta aberatsago izan naiz.

«Aicez guizendua»
«Laster da galdua.»
«Igoten duenac góregui»
«Fó bearco du beregui»

IPUI XXIV.

LEOYA, TA ARZAIA.

Leoytzar izugarri bat cebillela basoan larren artean, sartu citzaion aurreco oin azpi batean arantzea, ta andítu agitz, errenca, ta miñ andiequin baño ebilli ecin zala. Arquitu zuen arzaia, ta nai cion oni adierazo, non miñ zuen; escatzen cion laguntasuna oiñ aranzatua esqueñiric. Icusi zuenean arzaiac bereganonz cetorrela Leoya; sartu citzaíon icara larría, ta gaitzic ez izatearren esqueñi cion ardi bat. Ordea leoyac ez zuen ordu artan ardi goseric, ta bacarric billatzen zuen osasuna, ta arantza ura ateratzea ta orretaraco eraman ziozcan arzaiari bularrera bere beso biac, ta eracutsi cion oiñ mimberatu, ta aranzatua. Bereala ígarri cion arzaiac, cer nai zuen leoyac; ta beldur gucia joanic, artu cion beso gaissotua; aztertu cituen oiñ azpico bazterrac, ta arquituric arantza sartua; atera ciòn poliqui, ta guero garbitu ere ciozcan barruan anditualarequín eguin ciran ur ustelac. Ecusi zanean leoya ala sendatuta, esquerrac eman nairic itz gabe, millizcatu cion arzaiari escu gañea, ta aldi batean egon zan bere áldamenean.

Egunac igarota arrapatu zuten leoya guizon batzuec, ta eraman zuten lotuta erri andi batera presondegui caiolatu baten gordetzeco, ta ateratzeco plaza edo toqui aguiri, ta langatu batera, cecenac atera oi diran bezela, botatzeco jan garritzat guizon gaiztaguiñac. Iñorc ez daqui cergatic, baña artu zuen justiciac aitatu degun arzaia; ta aguintariac erabaquizuten, bota bear zala cuizon ura leoyac irentsi cezaten. Arzai gaissoa eraman zuten plazara; atera cioen leoytzarra, cecen bat oi dan becela; ecusi zueneco guizon bacarra, oñac arinic abiatzen da, sua ceriola, arrapatzeco arzaia; baña orra non besoac egozteco unean ezagutzen duen leoyac, guizon ura zala bere onguillea; berari arantzea atera, ta osasuna eman ciona. Atzeratu cituen besó, apurzeco jasoac; jarri zan leoya beguira barrera gañetan ceuden gendeai, ta arzaiari gaitzic eguin gabe, biurtu zan bere cortara, quiñuequin adierazo cion Leoyzaiari, ciojala andic bere cereguiñetara. Biurtu zan berriz plazara pozcaria aguertzen zuela; jarri citzaion arzaiari aldamenean, ta cegoan an bere zai ta gordetzalle eguinda. Icaratu zan gende gucia cecusanaz. Aguindu cioen arzaiari irtetzeco plazatic; joateco nai zuen lecura. Abiatu zan irtetzeco; jarraitzen cion leoyac nora nai chacurchobatec becela. Jaquin zutenean arzaia-gandic cer guertatu citzaion basoan leoy arequin, ta cergatic guero gaitz eguin ez ecen, eracusten ere ciozcan amorioaren señale, edo igargarriac, ascatu cituzten leoya, ta arzaia bere ardizaitzera.

Ipui onec eracusten du. izan bear degula esquertsuac guere onguillaquin, ta mesedeac gueitu bear dizquioguezala, mesedeac eguin dizquigüenai. Esquergabetasuna dala gaitziritzia beti, ta guciac gorrotóz beguiratu oi diona.

Mesedeac dituzu artu?
Ez zaiteala iñoiz aztú.

IPUI XXV.

ZALDIA, TA LEOYA.

Leoytzar batec ecusiric zaldi mardo, ta guizen bat cebillela celaian belarra jaten, etorri citzaion gogo edo asmoa arrapatzeco. Urreratu citzaion, ta asco nai balio becela, edo adisquedearen estaliz, diotsa. Ni naiz sendaguille edo medicu chit aditua. Igarri cion zaldiac, cebillela guezurrez, ta asmo gaiztoz; baña ala ere eguin cion arrera ona, igarri ez balio bezela, ta adierazo cion poztutzen zala iduquitzeaz alaco medicu bat bear orduetaraco. Zaldia asi zan errenca gaiztoz, oin batean arantzea sarturic ceducala sinis erazotzeco leoyari, ta esaten dio. ¡O leoy ona! eta ceimbat gozatzen naizan nere atsecabearen erdian zu becelaco sendaguille bat bear ordu onetan emen aguertzeaz! Atera bear didazu atzeco oin batean sarturic daducadan arantza oñazatzen nauena. Leoy tontotzarrac ezagutu gabe zaldiaren gogoa, diotsa, damu det orrembeste miñequin zu egotea; ez larritu; neronec ateraco dizut arantza oñazagarri ori; nic largaco zaitut miñ gabe ta guziz sendaturic. Bata ta bestea ce-

biltzan, nore nori guezur caltegarria sartu. Ecarzu bada, diotsa leoyac, gaiso dezun oiñ ori. Ori esatendio zaldiac, ta oña jasoric, jotzen du becoquiaren erdian osticada gogor ta ondo zucendu batequin; ezarten du lurrera, largatzen du leoytzarra conorte gabe, ta artzen du zaldiac iguesa. Bereganatu zanean leoya arpegui ongui mallatuaz, ez zuen aurrean ecusi zaldiric. Olola ceriola, ta aguitz miñ, dio, ai ai! Nerea da obena edo culpa. Ondo guertatu zait. Uste nuen jaquitunagoa nintzala zaldia baño; guezurra nerabillen ezpañetan, ta asmo gaiztoa biotzean. Larga banio gueldi zaldiari, bere bearrac gueldi iduquico zuen. Arc ez zuen aranzaric oñetan, nic bai bere osticada galanta becoquian. ¿Cerc sartu nenduen ez niaquian bear guintzan? Nere burua sendatu ecindet, ta sinis erazo nai nuen, sendaguille eder bat nintzala. ¡Guezurraren irabacia!

Ipui oneo esan naidu, ez degula iñoiz sartu bear ez daquigun, ta ez dagoquigun lanean. Iñori calte eguiten dionac, eracarrico duela caltea bere burura.

Ipiñi diozu iñori locarria?
Izango zera bertan eroria.

IPUI XXVI.

ZALDIA, TA ASTOA.

Zaldi eder bat, gucía apaindua,catea cillarrezcoz jarlecu, ugal, ta anca estalquiz urrez bichitua; jabe aberatsa ceducana, cijoala videan arro arroric, idoro zuen asto macal, argal, pisuaren pisuz macurtu ta obendua, ta atzetic maquillada gogorrac ematen ciozcana astazai erruqui gabeac. Ecusiric zaldiac, ez ciola beingoan alderic eguin videtic,ecin cezaquealaco necatuaren necatuz, esan omen cion astoari. Arrituta naitziagoc, asto zatarra, nola osticadaz asetzen ez audan. ¿Cergatic baztertu ez, ni icusita? ¿Cergatic egon ez, aiz gueldi bazter batean ni igaro artean? ¿Nor naizala uste dec? Nago ni ain apaindua,cillar ta urrez pichitua. Nere corta edo egontoquia garbiago ciagoc ascoren echeetaco guela, ta lotegiac baño. Nere echeco nagusiac eguiten diezte aguiraca gogorrac morroiai egunoro garbitzen ez badute nere egonlecua;ascaan autsic ez du arquitu bear, ez da garagarrian ere.Garbitzen dizquide oñac; leundu bear dizuzte nere bizcarra, ta anquea: nere illeac argui eguin beardu. Beguira bada, cein mardo, guizen, ta mamitsua

nagoan. I berriz zatar ori, burutic oñetara ago, edo autsez josia, edo basatua: aguiri dituc bizcar-ezurrac; jostorratz edo eztena cirudiec ire berna zanco gabeac: burua jaso ecindec; belarri macaldu ta zaurituac aguiri dituc; videan nequea, ta echean gosea. Onelacoa izanic, ez didac lotsa gueiago gordeco? Lenengoa gatic, barcátzen diat; baña beguirá beste bein onelacoric guerta ez didin. Icaraturic astoa aitu cituenequin zardi arroaren aotic, cijoan aurrera erneguz ta biraoca, madaricatzen zuela sortu zan ordua. Andican urte batzuetara izan zuen astoac jabe obe bat, ceñec ematen cion ondocho jatén, ta ez bear gogorreguiric eraguiten. Mardotu, ta ille edertu zan gure astoa. Baña bestera guertatu citzaion zaldi arroari. Urteac igaroric, saldu cion bere jabeac errotari chatar bati, ceñec eraguiten cion bearra chit aguitz; ta eman jateco guchi, ta maquillada asco.

Onela bere mardotasuna deseguin zan, aguertu citzaizcon bizcar ezurrac, zorroztu anca len guicena, laztu illea, zauritu bizcarra, macaldu burua, ta eciñ iñorc esan cezaquean lengoa zala. Zegoala asto urasse berá ibar batean belarra jaten pizcorturic, dacus, ta ezagutzen du lengo zaldi bere aguiracari arroa, trallatic ceramala errotari chaarrac, gucia argaldua, eguinte ta indar gabea, bizcarrean zituela zorro andi bi, buruz bera, basta zatar, ta ugal erdi etenequin, guerriraño locaitzatua, ta diotsa astoac burla eguin bearrez. O zaldi jauna! Eta cein aberatsa cerán! Nora ditu berorren anciñaco cillar ta urrea ceriozquien apainduriac? ¿Nora da araco buru arro ta gallendua? Nonda orduco mardotasuna? ¿Nora igues eguin dute berorren mami galantac? Etorquizunai beguiratu gabe, zu izan ciñan bai. ta ez besteric, escatu cinidana baztertzea, ta gueldi egotea, igaro bear cenduan videa iduquitzeco ceretzat bacarric. Zu, nequepean ni icusita, erruquitzen ez ciñana. Goiac beratu dira. Orain nago ni jabe onarequin zaartza

on batean, belarra emen jaten, guciàu pizcortuta, ondocho jan ta, bear neurri onecoan vicitza daramadala. Ez zaude zu orretara oituric.

Ipni onec eracasten dioe aberats, ta andiquiai, ez abegor charric eguitea, ez itz gogorric esatea nequean vici diranai, beragocoai; ta izan ditecela erruquior ta biotz biguñen jabeac premian daudenentzat. Ez dala arrotu bear andilecuetan; goicoac iruli oi diralaco becoetara. Biotz bera ta arrotasun gabeac iraungo dute beren goratasunean. Baña.

Zapaltzen duenac beetua,
Artuco du bere lecua.

IPUI XXVII.

LURRECO ABERET, A GOIETACO EGAZTIAC.

Jaiqui zan errierta ta auci odolezco bat lurrean dabiltzan lau oñeco, ta goietan egoz dabiltzanen artean. Ez batzuec ez besteac atzeratu nai ciran aserrean egotetic. Icusiric saguzarrac lurrecoac garaituco cituztela goietaco egaztiac, andiagoac, ta indartsuagoac ciruditelaco, alde eguin zuen egaztien aldetic, igarotzeco lau oñecoen bando, edo aldera. Egunac etorri ta joan cebilzala, prestatu ciran beste batalla, edo auzca gogorragoraco; bada lenengo erriertan batzuec, ta besteac gueldituciraden igarri ecinic nor izan zan gogor ta garaitiago; Etorri citzaien egaztien bigarren errierta odoltsuraco, len berequin iduqui ez zuten arranoa. Oec bildu, ta alcarturic, jetsi ciran lurreronz equiteco gogorqui leoy, cecen, otso, basaurde, catametz, ta chiquietaricoai ere bai. ¡Ceine custeco elerra! Goian ambeste egazti atzapardun, bean lau oñeco izugarri beldurra sartu bear zutenac.

Arrano pillo batec beren egotzarren otsarequin sartzen cioen izua beecoai. Cetocen guero beste egaztiac, ta beren moco ta atzaparraquin zauritzen cituzten. Laurrecoac equin naia gatic, colpeac emanda, beren egoequin alde eguiten zuten; bacetocen berriz lau oñeco igues eguin zuenetara, ta oen arteco batzuei ateratzen cizten beguiac; beste batzuec largatzen cituzten errenca, mancatuta, ta ez guchiguciz illda. Cebillen lurrean cecen, otso ta lau oñeco ascoren odola. An zan enzutea zacurren inciriac, zaldien irrintzac, leoy ta ceceneen orroac, basaurien urrumizac, aicerien illetac, catamotzen miao izugarriac. Ecusi ciradenean lurrecoac garaituric, ta amboste lagun galdu zutela, escatu cioen paquea egaztiai. Oec etorri ciraden orretara; baña escatu cituzten bi gauza; bata guerra artan illic gueldituu ciran lau oñecoac gueldítu bearco zutela beren janaritzat; ta bigarrena, saguzar saltzalleari bérac eman bear ciotela erabaqui, edo sentencia. Eguin zuten orretaraco egaztiac batzarra, ta aguindu zan, quentzea saguzar zarrari cituen lumac; billostu edo larru gorritu bera zala; ez ceguitela saguzarrac iñoiz arguitara irten. Ala oi dabiltza ecertaraco gauza ez dirala, ta iñorc ecusi nai ezdituéla.

Ipui onec dio

Bere odoleco, ta adisquiden saltzallea
Dala bere buru galtzallea.

IPUI XVIII.

AIZERIA, TA OTSOA.

Otsoac eizan c›billela, bete zuen bere lur uspeedo leicea ariquiz, erbiquiz, ta aunzquiz. ta bacedu:an cer jan egun ascotan. Usaira urreratu citzaion aizeria leiza aurrera, ta campotic, edo sarreratic diotsa otsoari. Nere jaun prestua, egun as·co da alcar ecusi ez degula. Argatic natorquzu, gaur eguit:ra ecustamen edo visitacho bat. Bestetic nere sabelec› utstasunac, egun ascotaco jan ezac, naduca aguinte gabe. Uste det erruquituco cerala nizaz. Badezu or cer eman zure calte ezagutu gabe. Igarri cion o:soac cer cerabillen aize, riac, a diotsa barrumbetic, asco jaquin gaiztoa, guciac ezagutzen aute. Quen adi ortic. Ez atori nere onez. Atera nai nauc emendic; guero arrapatzeco issillic nere janariac. Billa ezac alper cital orrec. ¿Nai dec iñoren maian jarri, galanqui bazcaldu, ta be·rric eguin ez? Aiceriac írten zuen bu-ruz bera, ta crnegu:z; ta, dio, otso cequen ta prestueza, gogo: n :o didac niri, cer jan ematea, ucatua. Joan zan basoan ardiac zaitzen cegoan mutill bategana, ta esaten dio: Arzaia, ce sari edo aloguer

emango didazu, aguertzen badizut non dagoan ezcutaturic otso zure etsai andia? Aerapatu edo illco dezu chit erraz. Diotsa mutillac aiceriari; sari onac emango dizquitzut ori eguiten badezu. ¡Atoz bada nerequin, esan cion aiceriac, ta craman zuen otsoaren leizara. Sartu cion arzaiac burni zorrotz bat saietsen artean, ta larga zuen illic. Icusi zuenean aiceriac illic otsoa, diotsa arzaiari: ez det orain zure algueric bear. Sartu zan leizan, ta otso illaren aldamenean aseo zan ariquiz, ta ardiquiz, ta igaro cituen egun ascobazcari, ta apari ederrac eguiten. Otsoaren ondasunac ez ciran betico. Aiceriac irten zuen o lo billa, ta erori zan ipiñi cioten laquio edo trampa batean Catigu cegoala gogoratu citzaion otsoarequin eguin zuena ta esaten zuen Gaitz eguin nion otsoari, ta argatic datorquit neroni ere eriotzaco videa.

Ipui onac eracasten dioe guizonai, ez iñoiz pocic artzeco iñoren gaitzaz: guertzat nai deguna, nai izan bear diogueia basteai: ez degula damuric artu bear lagunaren ondo izateaz. Gorro o izan bear dugula cequentasunari, ceñec ecarri cion otsoari bere g ltzapera.

«Ez eguin iñori calteric»
«Ez artaraco eman videric,»
«Guizon prestu, ta escu zabalecoa»
«Izango da gucien gogocoa.»

IPUI XXI.

BASAUNTZA, TA EIZARIA.

Iturri batean edaten cegoala basauntza, ecusi zuen urean bere adarraren queriza. Asi zan arrotasunez esaten ¿Nor ni bezein ederric? ¿Norc iduqui buruan nic daucadan becelaco apaingarriric? Beguiratu zan guero oñetara, ta ecusi cituenean berna ain me, argal ta mamigabeac, erori citzaizcon biotzeco egoac. Onela cegoala chit larri, enzun cituen chacur zaucan, ta burua goraturic, dacus eizari bat cetorrela chacurren ondoren. Baña nola oñac cituen chit ariñac, igues eguin cioen erraz, ta sartu zan baso characatu batera. Emen zan estua. Catigatu citzaion bere adarra characaco otatza, ta larretan, ta eguin alac eguinda, ecin ascatu zuen, ta guelditu zan gatigu. Chacurrac jarraitzen cioten bere oñatzetatic, ta eizariac ere bai chacurrai. Ecusi zanean eriotzaco ortzetan, esan omen zuen: Ai ai jadar au da nere galgarria: bestela nere oñaquin erraz gordeco nuque burua. Nic uste nuen mesede andi bat neducala adar apaingarri onetan, ta madaricatzen nituen nere oiñ me ta argalac. Orain ezagutzen det nere caltean, oñac ditudala nere gordegarriac, ta adarra nere galgarria. Onetan

cegoala, eldu ciran chacurrac, ta eizaria, ta arrapatu zuten.

Ipui onec eracasten du, ez dutela guizonac aldi ascotan ezagutzen cer dan ona ta cer charra berentzat. Ontzat dauzcatenac, izan oi dirala caltegarrienac. Edertasun, ta apaingarriac iduqui oi dira ontzat; ta ascorentzat, basauntzarentzat becela, izan oi dira caltegarriac. Aberatsac uste du dala zo ionecoa diru ascoren jabe dalaco. Baña lapurrac billatu dituzte sarri boren eheetan eriotza emanaz, ta necazariaren echean ez dute oñic ipiñico,

Ichura pen ut saz ez zaiteala arrotu.
Oquerra zucent zat ez daguizun artu.

IPUI XXV.

AICERIA, OLLARRA, TA CHACURRAC.

Goseac estutzen zuen aldi baten, eldu zan aiceria burua lurraren contra cerabillela ollarrarequin olloac cebiltzan toqui batera. Ollarrac igarri cion aiceriaren etorrerari; asi zan carcarasa estuequin olloac biltzen, ta igoerazo cioen guciai arbola gañera bera aurrerengo zala. Aiceria jarri zan arbolapean, ta esaten dio palaguz, ta itz labañaquin ollarrari. ¿Cer eguiten dezu goi orietan zure olloaquin? ¿Noren beldur cera? ¿Nere? Ez nator ni zuen billa, zuei gaitz eguiteco, ta bai lurreco berriac zuei emateco. Ez daquit nic eceren berriric, diotsa ollarrac arbola gañetic. Eguin da bada, esan cion aiceriac, lurreco lau-oñeco, ta egazti gucien artean betico paquea. Emendican aurrera ecin alcarri gaitzic eguingo diogu. Jetsi zaite bada beera ceure lagun oriequin, ta paquearen icenean eguingo degu alcarrequin bazcari eder bat. Benaz benaz, diotsa ollaarac, poz andi bat ematen didazu berri orrequin; ta au esanda, jaso zuen burua ta luzatu iduna cerbait balecus becela. ¿Cer

dacutsu? esaten dio aiceriac. Dacustaz, ditosa, hacur bi datocela arinca ta saucaz, ta etorrico cira paquearen berri onac guri, ta zuri ecartzera. Ala bada, chacurrequin, emendic jetsita, eguingo degu gucioc bazcari zuc diozuna. Agur, agur, esaten dio aiceriac, banoa ni emendic. Ollarrac arbolatic, eroa, nora zoaz? ¿Ceren beldur zera paqueac eguin badira? Chacurrac ere ecin gaitzic eguingo dizute. Ori ala da, dio aiceriac, baña guerta liteque datocen chacurrac baque berriric ez jaquitea. Onequin igues eguin zuen chacurren zai egon gabe.

Ipui onec dio, asco jaquiñentzat badirala asco jaquiñagoac; guezur batec aguertzen duela beste guezur bat.

Ez bada iñori guezurric sartu,
Guezurra ez daquizun aguertu.

IPUI XXXI.

AITA, TA SEME GAIZTOA.

Guraso batec ceucan seme oquer ta gaizqui aci bat ceñec ematen ciozcan naigabe andiac, ta negar eraguin oi cion chit sarri. Aldi ascotan ta ecin burrurric eguin zan gabaz campoan Eguiten bacion aguiraca, largatzen zuen gogorragoac eranzunda, largatzen zuen berarequin. Seme gaizto onegatic morroi ta mirabeac ere eraman oi cituzten atsecabe asco. Oei esan cioen echeco jaunac ipui au. Necazari batec zeucan idisco gazte, mardo, ta eci gabea. Eci cidin, uztartu zuen idi ecandu batequin. Cecusanean Idiscoac lepoa aztarpean gatigu, ta ecin jaso zuela burua nai becela, indarca ta osticoca man catzen zuen idi uztarrian gueldi cegoana. Necazari, bien jabeac acullua arturic, ematen ciozcan galantac idisco uzu ta eci gabeari, ciotsala; ez zaitut nic uztartu burdia erabilli, ta soroan lurra aratzeco, ta bai bacarric ecitzeco zure lepo gogorra. Onela gueldica aculluaren videz eci zuen, ta guero uztarria eracutsita beste gabe, etorri oi zan idiscochoa burua macurtzera.

Ipui onec esan naidu, gaztetatic uztartu, edo eci bear dirala umeac lepo biguña daucaten artean.

Ecarri bear dirala onez, ta gaitzez esanac eguitera, gurasoai lotsa gordetzera, echeari beguiratzera. Au ez eguiña gatic mugonez, ta gaztechotane lepoa gogortzen da'a, ta guerora ecin ecarri airal, escura; gogortzen dirala gurasoen contra; irtetzen dutela lotsa galducoac, vicitza charrecoac, ta atsacaáe asco emateco. Au ezagutu zuen, baña berandu len aitatu degun aitac.

Daramana gaztetatic uztarria.
Izango da ume ondo acia.
Guelditzen bazaio idum gogorra,
Berandu etorrico da zigorra.

IPUI XXXII.

ESCUA, OÑAC, TA SABELA.

Escuac,ta oñac alcar arturic equin cioen sabelari, esanaz: O lagun gaiztoa! Gure bear ta nequeaquin daramazquitzu egun gozatsuac: asetzen cera jan ta edanaz gure irabaciac, Oñacquin gaaz sorora; escu ta oñacquin laiatzen da, mastiac ardoric emango badute, ecin dute escuen neque andi gabe Aldi ascotan beso guztiac aricatu beardute. ¿Cembat bider oñez vide luceac eguin bear dira cerbait irabazteco? Zuc,sabel gaiztoa! daramazquitzu cere barrumbera gure neque,ta icerdi gucien irabaciac, oguia, ardoa, ta cer ez? ¿Eta asetzen ote cera beti gure irabaci al guciaquin? Guretzat ez dago nequea baicic. Ez degu ecer jaten. Ala bada icasi bear dezu bearguintzaren bat cer jan izaiteco: erabaqui degu guc, ez bearric eguitea zuretzat Eranzun cioen sabelac;ez arren orrelaco asmo charric artu. ¿Ez daquizute nic ecin ecer irabaci dezaquedala? ¿Ce bearguitza icasico det? Asco zor dizuet, eguia da: eguiten dezute bearra neretzat; ordea zuec partil izan oi cerate. Nere barrumbera datorrena, ez dagucia bertan guelditzen, neretzat bear deda-

na gordé, alper dana bota, ta zuec gana igarotzen da vici ta sendacaia. Nic jaten ez badet, ¿nola zuec vici? ¿Nola bear eguin? Alcarri bear diogu lagundu; bada eche batecoac guera. Diotsate escuac ta oñac; asco jaquiña, asmatzalle, ta berrichua cera guri zora, erazotzeco. Guezurra diozu ez guera gu zure bear, ta ez dizugu lagunduco, Larga zuten sabela egun batzuetan janic, ta edanic eman gabe; ill citzaion barruco berotasuna, leortu ta ugartu miñgaña egarriz. Sabelaren jan ezaz argaldu, ta indar gabetu ciran escu ta oñac. Ezagutu zuten oec nondic cetorquen calte ura. Ematen dioe jaten ta edaten sabelari; baña berandu cetorren sendagarria: ill zan sabela ta ill ere ciran escu ta oñac.

Ipui onec esan naidu, ez dala bacoitza gucia beretzat, edocein guizonec bear dituela lagungarriac senide, adisquide, ta onguillen artean, Ereegue bat ere ez dala izango Erregue, bere mendecoac laguntzen ezpadioe. Eche, soro, ta baso asco dauzcan andiquiric aberatsenac, burua galdu ez badu. aitortuco du; alperrac dirala alaco ondasunac necatzen ezpada bearguiña; ez duela ez errenta, ez gari, ta ez icatzic izango necazariaren escubear gabe. Escuac, oñac ta sabelac alcarri lagundu bear dioen becela, ala guizon batzuec besteai, galduco ez badira. Ezaguera onec ecarrico gaitu alcar maite izatera, beragocoai ez eracustera gogortasunic. Baleducate au gogoan nagusi, ta echejaunac, oniritzi, ta maitetasun gueiago ecusico litzaque beren serbitzari, ta errenteroen alderonz, ceintzuen neque, ta bear eguiñez daudem ambeste era ta jauntasunean. Orregatic.

Bat beretzat ez da ascó:
Laguntasuna du bearcó: